PATRISTICA
PATRISTICS

Omiliile Sfântului Petru Chrysologul la zămislirea Sfântului Ioan Botezătorul (LXXXVI-XCII)

Dragoș BOICU[1]

Abstract: The personality of Saint John the Baptist is often evoked by the bishop of Ravenna, so that of the approximately 180 homilies preserved from Saint Peter, 13 are dedicated to the Forerunner of Jesus Christ. From these 13 sermons we render in Romanian translation the 7 homilies focused on Zacharia's angelophany and the marvelous conception of Saint John (Sermones LXXXVI-XCII).

Keywords: Peter Chrysologus, Ravenna, homiletics, Patristic exegesis, Latin Patristics, John the Baptist, Liturgical Cycle for the Nativity of Christ

I

Personalitatea Sfântului Ioan Botezătorul este adesea evocată de către episcopul Ravennei, astfel încât din cele aproximativ 180 de omilii păstrate de la Sfântul Petru, 13 sunt dedicate Înaintemergătorului Domnului. Este foarte adevărat că ele sunt rostite în mai multe ocazii care au în centru fie momentul naşterii marelui prooroc, fie sfârşitul său atât de sângeros.

Oprindu-ne asupra celor 7 cuvântări (LXXXVI-XCII) care tratează zămislirea şi naşterea Sfântului Ioan Botezătorul se poate observa destul lesne că ele fac parte dintr-un ciclu tematic, majoritatea fiind rostite în preajma Crăciunului, potrivit tradiţiei „Adventului primitiv", cum reiese destul de clar din următorul pasaj: „Şi întrucât

[1] Dragoș Boicu, Lect. Dr. at Faculty of Theology „Andrei Șaguna", „Lucian Blaga" University in Sibiu. E-mail: dragos.boicu@ulbsibiu.ro.

cvadriga anotimpurilor parcurge hotarele întregului an şi aduce înapoi serbările naşterii Domnului nostru şi ne readuce deja bucuria, este potrivit, fraţilor, să grăim acum despre naşterea lui Ioan şi despre naşterea din cea stearpă". (LXXVII.2)

Dacă în duminica de dinaintea Naşterii Domnului [a Sfinţilor Părinţi după trup] era celebrată Buna Vestire – cel mai probabil singura sărbătoare marială în Orient şi Occident până în vremea lui Iustinian (†565), cu o duminică mai devreme [a Sfinţilor Strămoşi după trup] tot ca element specific intervalului liturgic pregătitor pentru praznicul Naşterii Domnului se prăznuia o sărbătoare a zămislirii și a nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, care anticipa sărbătoarea marială[2].

Argumente foarte convingătoare pentru susţinerea acestei opinii sunt găsite de Martin Jugie în tradiţia liturgică a Bisericilor necalcedoneene (nestoriană, dar şi iacobită), precum şi a celor din nordul Italiei, fiind identificaţi mai mulţi martori, precum episcopii Filastrius de Brescia, Maxim de Turin şi Petru Chrysologus la Ravenna. Deşi în secolul al IV-lea nu se cunoaşte încă o perioadă de patru până la şase duminici de pregătire pentru Naşterea Domnului, la mijlocul veacului următor, pentru a contracara erezia nestoriană, praznicul Bunei Vestiri, dar şi cel al naşterii Sfântului Ioan Botezătorul au fost celebrate cu o solemnitate deosebită la Ravenna, în Gallia şi în Peninsula Iberică, fiind introdus un ciclu special de pregătire pentru Crăciun.

Asocierea naşterii Sfântului Ioan cu solstiţiul de vară va fi operată abia în timpul domniei împăratului Iustinian, care în epistola adresată Bisericii din Ierusalim (560 d.Hr.)[3] îi îndemna pe credincioşi şi clerici să prăznuiască Întâmpinarea Domnului (Hypapante) în ziua de 2 februarie, armonizând-o cu data a patru sărbători: Buna Vestire, Naşterea Domnului, naşterea Sfântului Ioan Botezătorul şi zămislirea Înaintemergătorului – celebrate în ziua de 25 a lunilor martie, decembrie, iunie şi septembrie. Ca urmare a acestei intervenţii a împăratului Iustinian Biserica Ortodoxă celebrează şi astăzi angelofania şi miracolul zămislirii Sfântului Ioan la data de 23 septembrie.

Pe de altă parte, dispunem de date care confirmă că şi în Bizanţul din vremea lui Iustinian – cel puţin până la dispoziţia din anul 560 – zămislirea Înaintemergătorului era inclusă în intervalul de pregătire premergător Naşterii Domnului. Astfel, Cornelis Datema fixează destul de precis o omilie la naşterea Înaintemergătorului Ioan la data de 16 decembrie 557 curând după un cutremur de mare intensitate (14 decembrie) care a zdruncinat Constantinopolul şi pe care preotul Leonţiu îl evocă, ţesând proimionul

[2] A se vedea mai pe larg în Dragoș Boicu, „Omiliile Sfântului Petru Chrysologul la Buna Vestire (CXL, CXLII, CXLIII, CXLIV)", în *Revista Tedologică*, nr. 1/2022, p. 77-104.

[3] Michel van Esbroeck, „La lettre de l'empereur Justinien sur l'Annonciation et la Noël", în *Analecta Bollandiana*, 86 (1968), p. 351-371; idem, „Encore la lettre de Justinien. Sa date: 560 et non 561", *Analecta Bollandiana*, 87 (1969), p. 442-444.

omiliei în jurul înspăimântătorului eveniment[4]. Acest fapt l-a determinat pe cercetătorul olandez să încadreze predica în ciclul liturgic al nativităţii din anul 557, când Crăciunul a fost serbat într-o zi de marţi, ceea ce lasă loc presupunerii că duminica premergătoare (23 decembrie) a fost dedicată Bunei Vestiri, iar în duminica anterioară acesteia (16 decembrie) a fost evocată vestirea lui Zaharia[5].

În cazul omiliilor episcopului Ravenei pe marginea acestui episod putem bănui că sunt rostite în mini-serii, explicarea textului evanghelic continuând cel mai probabil într-una din zilele imediat următoare duminicii dedicate în mod special, iar potrivit demonstraţiei lui Alejandro Olivar se pot identifica trei astfel de serii de cuvântări[6]:

Seria	Sermo	Text evanghelic
A	LXXXVII	Lc 1,5-11
	LXXXVIII	Lc 1,12-17
	XC	Lc 1,13-20
	XCII	Lc 1,23-25
B	XXXV	Mt 9, 18-26
	LXXXVI	Lc 1,5-20
	XCI	Lc 1,5-17
C	LXXXIX	Lc 1,5-7
	CXXVII sau CLXXIII	*Mc* 6, 14-28

De aici reiese că doar 6 din cele 7 omilii în care Sfântul Petru Chrysologul tâlcuieşte prima parte a capitolului I al Evangheliei de la Luca sunt rostite în preajma Crăciunului. Relaţia dintre zămislirea Sfântului Ioan Botezătorul şi Buna Vestire, respectiv dintre naşterea Înaintemergătorului şi Naşterea Domnului este foarte limpede punctată în omiliile care încheie seriile A şi B:

Sermo	Traducere
X CII,1	Iată că pe noi, fraţilor, această [cvadrigă a Evangheliilor] ne-a condus deja de la naşterea celei sterpe la naşterea

[4] Leontius Presbyter of Constantinople, *Fourteen Homilies*, Translation and Commentary by Pauline Allen with Cornelis Datema, Brill, Leiden/Boston, 2017, p. 22.

[5] *Ibidem*, p. 20.

[6] Alejandro Olivar, *Los Sermones de San Pedro Crisologo. Estudio critico*, Abadia de Montserrat, 1962, p. 267-268. Franco Sottocornola stabileşte totuşi o relaţie de succesiune între omiliile XCI şi XCII, dar argumentele nu sunt cu totul convingătoare, în *L' anno liturgico nei sermoni di Pietro Crisologo*, Casena, 1973, p. 98.

	Fecioarei şi de la naşterea lui Ioan ne-a apropiat de naşterea Mântuitorului nostru.
X CII,7	[...] să fie lăsată deoparte toată neputinţa simţirii trupeşti, şi să fie îndepărtată toată socoteala firii omeneşti, oricare ar fi ea, iar ochii inimii să se deschidă spre credinţă, urechile să fie destupate, pasul minţii să alerge şi să fugă iute, ca să putem ajunge la taina zămislirii feciorelnice şi să o pătrundem pe cea a naşterii din Fecioară.
X CI,8	Unul şi acelaşi Duh Sfânt umple inimile tatălui, a mamei şi a fiului, ca să răsune imnul naşterii Domnului printr-un singur instrument al sfinţeniei. Să nu ne mirăm fraţilor, că sărbătoarea cinsteşte întotdeauna naşterile împărăteşti, că dulcea armonie le onorează. Să slăvim şi noi, fraţilor, naşterea lui Hristos prin cântări, să-l cinstim cu daruri, pentru că, dacă nu face ceea ce face magul, creştinul este mincinos în credinţa sa.

Mai mult decât atât, episcopul Ravennei stabileşte o relaţie pedagogică între cele două vestiri, cele două zămisliri şi două naşteri, miracolul naşterii Înaintemergătorului din cea stearpă pregătind printr-o tranziţie graduală sufletele credincioşilor pentru acceptarea minunii Întrupării Mântuitorului din Sfânta Fecioară:

> „ca să strălucească taina naşterii feciorelnice în inimile orbite deja de întunecatul nor al necredinţei, Domnul a rânduit mai înainte zămislirea dintr-o nerodnicie învechită şi disperată, ca cel ce văzuse că revin la viaţă mădularele uscate de îndelunga bătrâneţe şi că, împlinindu-se curgerea îndelungii vieţi, reînfloresc la tinereţea cea dintâi şi natura însăşi – aflată la vremea apusului – era deşteptată spre însemnele celui ce se năştea ca rob [al Domnului], floarea curăţiei, cinstea pudorii, semnul înfrânării, să creadă că peceţile fecioriei au putut rămâne pecetluite după naştere şi că pot fi păstrate (intacte) când Ziditorul Însuşi iese din pântece.” (LXXXVII.1, *comp.* XCI.6, XCII.1)

Aşa cum este şi firesc multe din nuanţele alese pentru a interpreta primul capitol al Evangheliei de la Luca se înscriu în linia comună a consensului patristic, dar acest fapt nu înseamnă că Petru Chrysologul este lipsit de originalitate.

De exemplu, ierarhul corelează muţenia lui Zaharia cu propria situaţie cu care se confruntase cu câteva săptămâni mai devreme când a rămas fără glas şi accentuează faptul că păstoriţii săi trebuiau să înţeleagă că această tăcere şi-a avut obârşia într-un „vechi obicei preoţesc [venit de antiquo pontificali usu]”, nu în vreo întâmplare recentă (LXXXVI.1). Nu e o răguşeală pasageră, ci un semn al revelaţiei dumnezeieşti, cum arată episcopul Petru mai departe:

„De aceea faptul că Zaharia însuşi tace nu este o pedeapsă, ci un semn, nu este o slăbiciune pământească, ci o taină cerească. Dumnezeu, cel ce sădeşte cuvântul, dă (puterea de) a grăi, face (pe om) să tacă şi porunceşte tăcerea. Cuvântul dumnezeiesc stăpâneşte, nu slujeşte deoarece Cuvântul (este) Dumnezeu (*In* 1, 1) şi de aceea nu grăieşte când îi este poruncit, ci când porunceşte, nu când este cerut, ci când se dă, nu când este silit, ci când vine. De aceea, fraţilor, ascultaţi când vine (cuvântul), iar când nu vine răbdaţi, şi când se dă primiţi-l, iar când se refuză rugaţi-vă, pentru că dascălul primeşte acel (cuvânt) pe care ascultătorul îl merită. Prin urmare, cuvântul anterior a fost întrerupt atât pentru voi, cât şi pentru mine, încât ruşinea noastră să acopere (cuvântul despre) scurgerea femeii şi pricina ruşinoasei răni şi sfiala aceleia, ca cele despre care acea (femeie) tace să fie ascunse prin chiar tăcerea noastră". (§1)

Din acest pasaj deducem împrejurările în care episcopul Ravennei a rămas fără glas în timpul cuvântării, mai exact pe când predica la învierea fiicei lui Iair, insistând asupra tămăduirii femeii cu scurgere de sânge (*Mt* 9, 18-26). Din fericire avem păstrată şi această omilie (*Sermo* XXXV) care se încheie abrupt în mijlocul frazei, fiind completată de indicaţia tahigrafului: „şi a amuţit fericitul episcop Petru" (§5).

Dintre cheile hermeneutice recurente aplicate de către Petru Chrysologul în predicile la zămislirea Înaintemergătorului Domnului se distinge caracterul nepătimaş al acestei concepţii rânduite de Dumnezeu atât de târziu, aproape în pragul morţii, când a dispărut orice insinuare a poftei, a plăcerii sau a păcatului, lăsând loc exclusiv virtuţii. Astfel, naşterea Sfântului Ioan este „amânată, până ce trecuse timpul cărnii, patima trupului, necesitatea însoţirii, pricina plăcerii, simţirea poftei şi tot ceea ce tulbură şi împovărează conştiinţa omenească". (XCI.5, *comp*. LXXXIX.6) Evenimentul se lasă aşteptat până când „în Zaharia şi Elisabeta rămâne încremenit sexul, carnea se răceşte, mădularele amorţesc, timpul trece, vârsta curge, înlătură tot ce este propriu atât ordinii omeneşti, cât şi raportului conjugal, ca nu prin naştere din oameni, ci prin darul dumnezeiesc să se nască un înger". (LXXXIX.7)

Sufletele sfinţilor Zaharia şi Elisabeta sunt pregătite din tinereţile lor pentru acest dar nebănuit, fiind fără prihană „din copilăria, adolescenţa, din tinereţea lor" (XCI.4), însă această „umblare în poruncile lui Dumnezeu" depăşeşte cu mult puterea omenească. Dreptatea (iustitia/δικαιοσύνη) necesară pentru a-l aduce în lume pe cel „ce se naşte ca un înger" (XCI.6) implică o lucrare aparte, fiind în special meritul harului dumnezeiesc: „a fi drept înaintea oamenilor este lucrarea unei mari osteneli şi propriu virtuţii omeneşti, dar a fi drept înaintea lui Dumnezeu, Cel ce scrutează inimile, cercetează cugetele şi vede mişcarea minţilor, nu este roada trudei omeneşti, ci este propriu darului dumnezeiesc" (LXXXIX.5). Căci „erau *amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu* nu prin truda lor, ci prin har" (XCI.3).

Episcopul insistă asupra relaţiei excepţionale a celor doi soţi, fiind „o căsătorie ieşită din comun, când în cei doi stăruie o singură minte, o singură sfinţenie în

amândoi. Se armoniza în minte ceea ce se diferenţia după gen, şi ceea ce se dubla după înfăţişare era aceeaşi în manifestare, iar virtutea îi arată egali pe cei pe care natura i-a făcut inegali" (LXXXIX.5). Înaintarea în comun pe treptele virtuţii este posbilă „deoarece unirea dintre ei se baza nu pe dragoste, ci pe sfinţenie. *Amândoi drepţi* pentru că cei diferiţi după gen erau consideraţi egali în merite. *Amândoi drepţi* pentru că precum era o singură carne în cei doi, astfel era şi un singur duh în cei doi" (XCI.2).

Dincolo de referinţele la preschimbarea şi reanimarea trupurilor ofilite de vârsta înaintată (LXXXVII.1, XCI.4-5, XCII.3), Petru Chrysologul insistă asupra răspunsurilor diferite ale celor doi soţi. Reacţia preotului Zaharia este îndeobşte cunoscută, iar pierderea glasului este considerată aproape în unanimitate ca o pedeapsă pentru necredinţa sa. Dar chiar şi aici episcopul Ravennei nuanţează problema zicând:

> „Fraţilor, când Zaharia a auzit că s-a învrednicit de o asemenea taină prin rugăciunile sale, înspăimântat de gândul lucrului însuşi, tulburat prin aprecierea tainei înseşi, nu a crezut că merită un asemenea lucru şi s-a îndoit că Dumnezeu ar coborî la asemenea şi astfel de isprăvi. De aceea spune: *După ce voi cunoaşte aceasta? Căci eu sunt bătrân şi femeia mea înaintată în zilele ei.* Aceasta înseamnă a spune: precum condiţia omenească nu îmi îngăduie să am un fiu, astfel nici majestatea eternă nu îngăduie ca Dumnezeu să se nască şi să moară. Celui ce într-o manieră scuzabilă nu crezuse îngerul i-a dat drept pedeapsă doar un semn [al amuţirii] şi nu l-a înfierat cu stigmatul necredinţei. A crede zăbavnic despre Dumnezeu lucruri umile ori a pricepe mai greu (gândurile) cele ofensatoare la adresa lui Dumnezeu nu este ceva propriu necredinţei, ci este specific prudenţei". (XC.4)

De aceeaşi prudenţă, împletită cu o doză de ruşine, dă dovadă Sfânta Elisabeta care,

> „văzând că în ea nu e nicio contribuţie din partea omului mărturiseşte că Domnul a făcut totul bine. *Şi s-a tăinuit pe sine cinci luni*. Pentru că şi dacă era însuşirea lucrării dumnezeieşti, totuşi ceea ce dobândise nu era caracteristic vârstei sale. *S-a tăinuit pe sine cinci luni*. Roşeşte bătrâna gravidă, se ruşinează bătrâna de prima (ei) naştere, şi cea însărcinată la bătrâneţe înaintată se ascunde, ca râsul de bătrâneţea fecundă să nu se adauge la ocara sterpiciunii". (XCII,4)

Din nou sesizăm caracterul didactic ale pericopei integrată în perioada premergătoare praznicului Naşterii Domnului, atitudinea Elisabetei anticipând *fiat*-ul Sfintei Fecioare Maria, care deschide oportunitatea mântuirii pentru întreaga omenire.

Potifex, sacerdos, antistes

Un aspect interesant al acestor omilii se poate constata la nivel lexical în special când este indicată calitatea de preot pe care Dreptul Zaharia o exercită la templu. În multiple instanţe, Petru Hrisologul foloseşte alternativ ca sinonime termenii *sacerdos*,

pontifex şi *antistes*, fără să lase impresia că ar exista diferenţe de nuanţă. Cu toate acestea, dincolo de caracterul generic al termenului *sacerdos*, care poate desemna clericul, atât *antistes*, cât mai ales *pontifex* indică o căpetenie, un întâistătător sau un mare-preot, eventual arhiereu vetero-testamentar (când îi este atribuit lui Aaron). Dar acest sens nu poate fi aplicat Dreptului Zaharia. Aceeaşi flexibilitate poate fi sesizată şi la utilizarea substantivelor *pontificatus* şi *sacerdotium* ca termeni interschimbabili ce denumesc preoţia, aspect valabil şi pentru adjectivele derivate: *pontificali* şi *sacerdotalis*. Din tabelul de mai jos se poate observa că există totuşi un tipar de utilizare a unuia sau a altuia dintre aceste cuvinte.

Pontifex (x6)	Sacerdos (x19)	Antistes (x5)
89.4, 90.1, 90.2, 90.5, 90.6 92.1	86.1, 86.2 (x2), 86.3, 86.4, 86.6 (x2), 88.2, 88.3 (x5), 88.4 90.1 (x2), 91.2, 91.5, 92.2	86.6, 88.3 (x4)
Pontificatus (x2)	Sacerdotium (x9)	
88.3, 92.3	86.2, 86.3, 86.4, 89.4 (x4), 92.2, 92.3	
Pontificalis (x2)	Sacerdotalis (x2)	
86.1, 92.2	86.3, 91.2	

Textele dovedesc că sunt omilii în care unul dintre aceşti termeni este utilizat cu predilecţie, dar fără o semnificaţie aparte, ci determinat mai degrabă de preferinţa autorului la momentul predicii. Astfel găsim o utilizare mai intensă a lui *pontifex* în Sermo XC (de 4 ori), *antistes* în Sermo LXXXVIII (de 4 ori) sau *sacerdos* în Sermo LXXXVI (de 7 ori).

Şi mai inedită, cel puţin pentru creştinătatea răsăriteană, este abordarea celibatului preoţesc, practică occidentală ale cărei urme pot fi identificate până la canonul 33 atribuit Sinodului de la Elvira (cca 305 d.Hr.), care prevedea abţinerea

clericilor, indiferent de treapta sacramentală în care s-ar fi aflat, de la legăturile conjugale şi de la procreare[7].

Practica pare să fie atât de puternic înrădăcinată şi răspândită în Apus în prima jumătate a veacului al V-lea, încât Sfântul Petru, vorbind despre soţia preotului Zaharia, se vede nevoit să explice auditoriului de ce acest slujitor al Domnului avea soţie şi urma să dobândească şi un fiu.

> „(Preoţii) aceia aveau posibilitatea de a se căsători şi permisiunea de a procrea le fusese acordată acelora, care încă se găseau în tinereţea Legii, iar copilăria religiei (creştine) de-abia se apropia. Legea, fraţilor, interzice cele neîngăduite, dar nu refuză cele permise [...] (Legea) a îngăduit preoţiei înfrânarea căsătoriei legiuite, până ce va vesti slava ce va să vină a virtuţii perpetue în preoţia harului" (XCII.3).

Prin urmare, căsătoria clericilor fusese îngăduită printr-o pedagogie divină pentru a consolida slăbiciunea omenească până la venirea harului, dar odată instituit noul legământ şi noua preoţie a harului, întemeiate pe succesiunea apostolică, sacerdotul trebuie să se dedice total slujirii dumnezeieşti şi să renunţe la viaţa de familie.

*

Predicile Sfântului Petru Chrysologul descriu momentul zămislirii Sfântului Ioan Botezătorul într-un mod foarte viu şi accesibil auditoriului, fie că este vorba de contemporanii săi sau de cei care îi citesc astăzi omiliile. Concise şi aparent simpluţe, textele episcopului din Ravenna intră foarte direct în subiect şi fără un exces de figuri de stil ajung la miezul pericopei, care este adesea tălmăcită verset cu verset. În schimb, nuanţele de interpretare, unele inedite şi cu profunde implicaţii teologice, relevă un spirit ager, atent de înţelegerea cuvântului scripturistic, dar, mai ales, preocupat de transpunerea lui în practică.

II

Omilia a LXXXVI-a: Cuvântarea despre Zaharia după ce fericitul Petru, episcopal Ravennei, a amuţit[8]

1. Cuvântarea lumească, întrucât provine din înţelegere omenească, slujeşte şi se supune naturii gândurilor omeneşti, dar cuvântul dumnezeiesc este în puterea Celui ce-l dă, nu a celui ce-l rosteşte. Aţi auzit cum Zaharia, acea strălucire a deplinei preoţii, a

[7] Canonul 33 Elvira: „Placuit in totum prohibere episcopis, presbyteris et diaconibus vel omnibus clericis postis in ministerio abstinere se a conjugibus suis et non generare filios; quicumcrue vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur", în Alfred William Winterslow Dale, *The Synod of Elvira and Christian Life in the Fourth Century*, Macmillan, London, 1882, p. 325.

[8] Textul folosit pentru traducere este cel al ediţiei critice stabilite de către Alejandro Olivar în *CCL* 24A, şi corectat de Gabriele Banterle în ediţia *Opere di San Pietro Crisologo. Sermoni* / 2 [63-124], Biblioteca Ambrosiana/Citta Nuova Editrice, Milano / Roma, 1997.

amuţit pe când se ruga. A tăcut tatăl glasului: *eu*, zice, *sunt glasul care strigă în pustie* (*Is* 40,3, *Mc* 1, 3). A amuţit tatăl strigătului şi cel ce intrase [în templu] ca să aducă răspunsuri, când iese aduce tăcere. Prin urmare vedeţi că şi tăcerea mea, care mai înainte v-a întristat pe voi, îşi are obârşia într-un vechi obicei sacerdotal, nu dintr-o întâmplare nouă. Acela, când a simţit că legăturile limbii sale au închis poarta cuvântării lui, a poruncit prin semn, ca să nu iscodească cineva pricinile muţeniei, pentru că cel ce aflase ce era de ştiut nu a aflat cum să explice taina cerească. Dar aceasta (doar) pentru moment, deoarece cuvântul sacerdotului este amânat, nu respins, ascuns nu refuzat, întrerupt prin taină, nu îndepărtat. De aceea, faptul că Zaharia însuşi tace nu este o pedeapsă, ci un semn, nu este o slăbiciune pământească, ci o taină cerească. Dumnezeu, cel ce sădeşte cuvântul, dă (puterea de) a grăi, face (pe om) să tacă şi porunceşte tăcerea. Cuvântul dumnezeiesc stăpâneşte şi nu slujeşte, întrucât Cuvântul (este) Dumnezeu (*In* 1, 1) şi de aceea nu grăieşte când îi este poruncit, ci când porunceşte, nu când este cerut, ci când se dă, nu când este silit, ci când vine. De aceea, fraţilor, ascultaţi când vine (cuvântul), iar când nu vine răbdaţi, şi când (vi) se dă primiţi-l, iar când (vi) se refuză rugaţi-vă, pentru că dascălul primeşte acel (cuvânt) pe care ascultătorul îl merită. Prin urmare, cuvântul anterior a fost întrerupt atât pentru voi, cât şi pentru mine, încât ruşinea noastră să acopere (predica despre) scurgerea femeii şi pricina ruşinoasei răni şi sfiala aceleia, ca cele despre care acea (femeie) tace să fie ascunse prin chiar tăcerea noastră. Dar să ne întoarcem la cuvântul început.

2. Apa din Ierusalim se revarsă când o mişcă îngerul, nu când însetează cel ce bea. Astfel şi cuvântarea sacerdotului dă pe dinafară când dă Dumnezeu, nu când grăieşte sacerdotul. De aceea, dacă Zaharia însuşi, cel ce vorbea poporului despre profeţii, tace pentru sine, nici noi să nu fim nerecunoscători lui Dumnezeu, dacă El a vrut o dată ca să tăcem noi, cărora mereu ne-a fost dăruit cuvântul neîntrerupt. Acela nu dispreţuieşte să primească cuvântul de la fiul căruia îi dăduse lumina. Şi voi, fraţilor, rugaţi-vă pentru glasul nostru ca să puteţi auzi cuvântarea. Reînnoiţi bucuria mea, ca să puteţi dobândi obişnuita bucurie, şi să împliniţi acel [cuvânt] al apostolului: *cine este cel care să mă înveselească, dacă nu cel întristat de mine*? (*2Co* 2, 2). Să vină, deci, să vină în mijlocul (nostru) fericitul Zaharia, care, tăcând, ne mângâie prin pilda sa curată şi (care) prin tăcerea sa nu îngăduie ca noi să fim trişti pentru tăcerea noastră. Să vină, să vină Înaintemergătorul tăcerii, oglinda preoţiei, pilda sfinţeniei, cel dintâi dintre evanghelişti, cel din urmă dintre profeţi.

3. Zice (Scriptura): *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia* (*Lc* 1, 5). De-ar fi cineva preot sub un astfel de rege, cele rele ar fi domolite, alinarea ar fi mereu prezentă în amărăciune, nici nu ar lipsi cel ce mângâie pe cel ce este ameninţat de prigonitor. *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia*. Până la Irod împărăţise sfinţenia sacerdotală a neamului evreiesc, demnitatea celor vârstnici, evlavia părinţilor, legea dumnezeiească era dreptul, acolo (nu era) nici ambiţie, nici îndrăzneală, nici prejudecata nu avea vreo putere, pentru că totul era făcut

prin rânduială dumnezeiască, nu omenească. Dar venind Irod dintr-un neam străin a luat în stăpânire împărăţia, a batjocorit preoţia, a tulburat rânduiala, a schimbat obiceiurile, i-a dispreţuit pe bătrâni, i-a corupt pe tineri, a amestecat seminţiile, a distrus dinastiile, a întinat obârşia neamului, a dezrădăcinat fără excepţie ceea ce era propriu învăţăturii dumnezeieşti şi omeneşti. Dar aceasta [s-a întâmplat] după Sfântul Zaharia; deci ca să nu fie crezut că o astfel de nelegiuire [s-a petrecut] în Zaharia însuşi, evanghelistul e silit să relateze astfel:

4. *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia din ceata preoţească a lui Abia* (*Lc* 1, 5). Întrucât până la el însuşi neamul preoţesc a continuat să fie transmis de la strămoşii, bunicii şi părinţii săi, iar timpul legii şi rânduiala tuturor sacrificiilor a fost păstrată în acela în care purtarea şi viaţa sacerdotului a depăşit necredinţa regelui, inechitatea timpului, nebunia ambiţiei, furia îndrăznelii. Dar să ascultăm ce urmează:

5. *S-a întâmplat să tămâieze intrând în templul Domnului. Iar toată mulţimea poporului, în ceasul tămâierii, era afară şi se ruga* (*Lc*, 1, 9-10). *În ceasul tămâierii*, fraţilor, soarele apunea deja în templul iudaic, ca să răsară dimineaţa în Biserică, şi se apropia seara învăţăturii iudaice pentru că trebuia să se ivească zorii evangheliei şi ziua se apropia de sfârşit pentru lege, ca să strălucească totul în har. De aceea, Zaharia în ceasul tămâierii, adică în timpul din urmă al ceremoniilor rânduite aduce tămâie în duh profetic, înalţă rugăciuni, poartă rugăminţi, încredinţează ofrandele, atrage atenţia asupra timpului, cere împlinirea făgăduinţelor, Îl cere pe Hristos. *Şi toată mulţimea se ruga afară*. Deci el cere stăruitor ca poporul ce stătea afară să fie lăsat să intre, întrucât harul îi lasă să intre în templu pe cei pe care Legea i-a condus până la poartă.

6. Zice: *Şi i s-a arătat îngerul Domnului, stând de-a dreapta altarului tămâierii. Şi văzându-l, Zaharia s-a tulburat şi frică a căzut peste el* (*Lc* 1, 11-12). Deci nu e de mirare dacă sacerdotul este tulburat, dacă dascălul este uimit, dacă marele preot se înspăimântă, dacă tace despre cele mai mici, când le vede pe cele foarte mari, dacă renunţă la cuvinte, când priveşte semnele. Şi nu doar Zaharia pare că s-a temut, ascultă-l pe alt proroc când zice: *Auzit-am, Doamne, auzul Tău şi m-am temut; înţeles-am lucrurile Tale şi m-am spăimântat* (*Avac* 3, 2). Cine vorbeşte cu Dumnezeu şi nu se înspăimântă? Nu ştie de unde vorbeşte. Şi ce să înţelegem? Să spunem acum de ce tace sacerdotul.

7. *Şi îngerul, răspunzând, i-a zis: Eu sunt Gavriil, cel ce stă înaintea lui Dumnezeu. Şi am fost trimis să grăiesc către tine şi să-ţi binevestesc acestea. Şi iată vei fi mut şi nu vei putea să vorbeşti* (*Lc* 1, 19-20). Care e vina celui ce tace, dacă puterea celui ce porunceşte impune tăcerea? Deci şi faptul că noi cei mici am tăcut, să nu îl consideraţi că fusese lucrarea uitării, ci a momentului; nu a fost lucrarea socotelii omeneşti, ci a rânduielii dumnezeieşti. Deci să nu fim trişti, pentru că, dacă ajută Dumnezeu, tăcerea de un moment va fi socotită drept o cuvântare neîntreruptă şi puţinul tristeţii noastre va fi preschimbat în mare bucurie. Îi mulţumesc Dumnezeului

meu, Cel ce mi-a prefăcut mie pierderea glasului în câştigul iubirii. Căci paloarea (voastră) a scos la iveală, strigătul (vostru) a mărturisit, lacrimile (voastre) au arătat, rugăciunea voastră generoasă a arătat cât de mare este dragostea voastră pentru mine.

Omilia a LXXXVII-a: A doua cu privire la Zaharia

1. Când din cauza unei dureri prea mari şi o lungii suferinţe luminile sunt acoperite, lumina devine dăunătoare dacă nu va fi redată treptat, deşi lumina soarelui a fost creată pentru ochi. Lumina soarelui este benefică ochilor şi, desigur, prin ei (lumina) este fie primită fie refuzată în restul corpului. Astfel şi când minţile sunt întunecate de boala îndelungată a necredinţei, dacă strălucirea credinţei nu ar fi redată treptat; prin aceeaşi strălucire subită a credinţei pâcla necredinţei se îngroaşă şi mai mult. Prin îndelunga obişnuinţă firea mereu progresează sau eşuează. De aceea, ca să strălucească taina naşterii feciorelnice în inimile orbite deja de întunecatul nor al necredinţei, Domnul a rânduit mai înainte zămislirea dintr-o nerodnicie învechită şi disperată, ca cel ce văzuse că revin la viaţă mădularele uscate de îndelunga bătrâneţe şi că, împlinindu-se curgerea îndelungii vieţi, reînfloresc la tinereţea cea dintâi şi natura însăşi – aflată la vremea apusului – era deşteptată spre însemnele celui ce se năştea ca rob [al Domnului], floarea curăţiei, cinstea pudorii, semnul înfrânării, să creadă că peceţile fecioriei au putut rămâne pecetluite după naştere şi că pot fi păstrate (intacte) când Ziditorul Însuşi iese din pântece.

2. Şi ca autoritatea însăşi despre care vorbim să fie deja de faţă şi să se alăture introducerii noastre şi comparaţiei pe care am început-o cu referire la ochii istoviţi de vechea slăbiciune şi să arate că ochii oamenilor întunecaţi şi obişnuiţi din păcate cu noaptea, sunt întorşi şi îndreptaţi treptat spre lumină, Domnul a aprins sfeşnicul luminii Sale şi l-a trimis mai înainte în Ioan. Astfel, după ce au gustat lumina, (ochii) să se reîntoarcă spre raza soarelui dumnezeiesc şi să primească însăşi strălucirea divină, spunând despre Ioan: *Acela era făclia care arde* (*In* 5, 35) ca să descopere întunecimile groase ale nopţii prin lumina lină, iar (Domnul) însuşi să redea ziua ce nu ştie de noapte celor ce tânjesc deja după lumina neîncetată. De aceea şi steaua, scăpărând în chip stins, îi obişnuieşte cu lumina pe magii, cei ce încă locuiesc în noapte şi se minunează cu întreaga privire, şi, treptat, îi trage spre însuşi izvorul luminii şi al zilelor. Şi întrucât cvadriga anotimpurilor parcurge hotarele întregului an şi aduce înapoi serbările naşterii Domnului nostru şi ne readuce deja bucuria, este potrivit, fraţilor, să grăim acum despre naşterea lui Ioan şi despre naşterea din cea stearpă. Ca prin acest câştig al credinţei, călăuzindu-ne steaua ca o făclie înaintemergătoare printre luminile iernii, îndoielnice din pricina pâclei şi a ceţii, să putem ajunge la acel (moment), când naşterea este fără naştere, când este născut Însuşi Ziditorul celei ce naşte, când se naşte Însăşi Obârşia celei ce-L naşte.

3. *A fost*, zice evanghelistul, *un preot cu numele Zaharia, iar femeia lui era Elisabeta, dar nu aveau nici un copil, deoarece Elisabeta era stearpă şi amândoi erau*

înaintaţi în zilele lor. (*Lc* 1, 5, 7). Sterilitatea este agravată de bătrâneţea înaintată, şi ceea ce era propriu firii trupului a fost cu totul lipsit de nădejdea de a mai naşte, şi ca să nu rămână vreun gând cu privire la odraslă, s-a ajuns la acea vârstă şi acel timp, în care, trecând căldura dătătoare de viaţă, îngheţul aducător de moarte stăpânea deja măruntaiele celei sterpe, ca, acum când posibilităţile omeneşti se epuizaseră, părintele însuşi să cunoască prin urmare că nu putea naşte un om prin om. Astfel, fraţilor, astfel, încrederea este săditǎ şi credinţa este împlântată în piepturile tari ale oamenilor şi tot (lucrul) dumnezeiesc este crezut atunci când nu e nimic omenesc.

4. Zice: Zaharia a intrat *în templul Domnului ca să tămâieze* (*Lc* 1, 9). Bine a spus *intrând în templu*, nu aflat în templu[9], pentru că era el însuşi un templu casnic al lui Dumnezeu, care purta în curăţia sufletului său toate tainele Legii şi aducea nu doar jertfa de tămâie cât şi pe cea a rugăciunii neîntinate. Căci Dumnezeu se odihneşte cu mai mare plăcere în lucrarea Sa decât în cea a omului şi îşi îndreaptă mirosul mai degrabă spre sfinţenia inimii şi a pieptului sincer decât spre răşina tămâii.

5. Zice: *Şi i s-a arătat îngerul Domnului, stând de-a dreapta altarului tămâierii* (*Lc* 1, 11). Ar fi fost de ajuns (să spună că) *i s-a arătat îngerul*, pentru ce (menţionează) în mod special *de-a dreapta altarului*? Ca să înţelegi ascultătorule că în sfinţii îngeri nu e nimic de-a stânga[10], cum zice scriptura: *cărările de-a dreapta le cunoaşte Domnul* (*Prov* 4, 27). *S-a arătat îngerul celui*, pe care îl dezamăgise tot omul, ca Ioan să se nască din cea stearpă mai înainte ca Hristos să se nască din fecioară. A fost spus despre Ioan: *Iată, trimit pe îngerul meu* (*Mal* 3,4, *Mt* 11, 10). Fericită este cea în care natura decăzuse prin bătrâneţe astfel încât să crească în Dumnezeu. Fericită este cea care a schimbat paguba sterpiciunii cu fertilitatea feciorelnică. Fericită este cea care zămisleşte într-o singură naştere tot ceea ce deplângea că se degradează în lumea întreagă, şi a fost făcută maica mlădiţei dătătoare de viaţă cea care era mai înainte originea nefericită a muritorilor, născându-i cu durere spre dureri, scoţându-i la iveală cu plânset spre plânsete, născându-i întru primejdie pe oameni spre primejdie, ca să se vestească pieirea lor chiar la naştere, blestemând mereu prin bocete şi lacrimi naşterile lor, ştiind ei că se nasc prin atâtea chinuri spre a muri. Deci, prin sterpiciune firea era mai degrabă scutită (de durere) ca să nu se amărască şi mai tare prin însăşi rodnicia ei, urmând să scoată la iveală mai multe jeluiri decât copii. În orice caz femeia Îl căutase de atâta timp şi Îl implorase pe

[9] Structura *ingressus in templum, non ingressus templum* este adesea abandonată în unele ediţii latine din pricina dificultăţii pe care o creează în înţelegerea frazei.

[10] Termenul latin pentru stânga, *sinister,* are şi sensul de dăunător, rău, defavorabil. Petru Chrysologul punctează şi mai bine acest lucru în Sermo IX.5: „Precum în partea dreaptă sunt virtuţile noastre, la fel partea viciilor se află în stânga noastră. Deci, întrucât ceea ce face dăruitorul tăcut e lucrarea (mâinii) drepte, ceea ce face dăruitorul sporovăitor e ipocrizia stângii. Făţărnicia, înşelăciunea, prefăcătoria, frauda, minciuna, lăudăroşenia, îngâmfarea, vanitatea stau şi atârnă în (părţile) noastre stângi".

Ziditorul său prin lacrimi, dureri, chinuri şi gemete, întrucât a înţeles că aceasta i s-a întâmplat din pricina vinovăţiei ei, şi că nu fusese rânduit (astfel) de către preaiubitorul Ziditor la momentul creaţiei. De aceea, Domnul, Însuşi Creatorul firii, a parcurs calea zămislirii feciorelnice şi s-a născut din fecioară, printr-o cărare neştiută şi o cale nevăzută şi parcurge drumul naşterii omeneşti cu paşi dumnezeişti nu omeneşti, ca prin naşterea (Lui) să slobozească mai întâi firea însăşi din sclavia morţii, căreia fusese astfel înrobită, şi, curăţând izvorul, să redea curăţia cerească a pârâului. Pe drept saltă Ioan în pântece, cel care s-a învrednicit să cunoască încă dinainte de a se naşte şi să simtă eliberarea obârşiei sale înainte de a trăi.

6. Prin înger în ceasul tămâierii sterpiciunea a fost deschisă [primirii de prunci], zămislirea este poruncită, naşterea este făgăduită, şi în sanctuar este pregătită sfânta naştere. De aceea, fiind încă în pântec abia zămislit prin închegarea mădularelor, profetul Ioan grăieşte prin mişcare mai înainte să ajungă la folosirea glasului.

7. Cu adevărat nu dorim să încheiem [învăţăturile] cele adânci şi minunate ale pericopei foarte lungi printr-o cuvântare scurtată, şi, cu voia lui Dumnezeu, ca să nu trec peste cele ce trebuie tratate cu atenţie, vom explica cât mai curând cele ce urmează[11].

Omilia a LXXXVIII-a: A treia cu privire la Zaharia

1. A fi dator e întotdeauna neliniştitor, fraţilor; e întotdeauna trist a fi legat cu lanţurile dobânzii. Dar pe mine, pe care făgăduiala mea mă îndatorează adesea faţă de voi, mă mângâie de ajuns natura şi obligaţia unei astfel de datorii, întrucât cel ce promite dă, nu primeşte. Şi când dă cel ce datorează, se face mai degrabă creditor îndatorat luişi, şi când cel ce a oferit împrumutul datorează, iar datornicul a oferit împrumutul, atunci contractul se dovedeşte că nu este (rezultatul) necesităţii, ci al afinităţii, şi într-un astfel de câştig al sufletului se adună dobânda preadulce a cinstei, nu a poverii.

2. După ce (evanghelistul) a scris că îngerul Domnului se arătase preotului Zaharia, cuvântul evanghelic adaugă zicând: *Şi văzându-l, Zaharia s-a tulburat şi frică a căzut peste el.* (*Lc* 1, 12). Dacă cineva care se îngrijorează de puterea judecătorului este mereu tulburat şi tremură la venirea magistratului, cântăreşte şi măsoară slujirea poruncii de către persoana celui ce vine şi, oricât de bun cunoscător ar fi, se înspăimântă până ce cunoaşte motivul şi înţelege calitatea celui ce vine, [cu atât mai mult] ce va face şi cu ce frică va tremura natura neputincioasă a omului când va simţi puterea cerească? (Ce va face) omul când îl va privi pe înger şi când carnea, întotdeauna zbuciumată din pricina conştiinţei ei, îl va vedea pe slujitorul tronului dumnezeiesc? Precum dovedeşte acum Zaharia însuşi despre care vorbim, cel ce

[11] Cel mai probabil, predica promisă este Sermo LXXXVIII, în debutul căreia autorul menţionează datoria cu care a rămas înaintea comunităţii de a-şi continua cuvântul.

păcătuieşte în chiar timpul rugăciunii, cel ce se îndoieşte în timp ce crede, cum zice îngerul: *Pentru că nu ai crezut cuvintelor mele* (*Lc* 1, 20), cel ce deşi este vrednic de cele cerute spre care aleargă, este osândit când primeşte darurile înseşi, cel ce îşi pierde glasul atunci, când aude glasul (lui Gavriil). De aceea, înainte să dezvăluie cele primite, înainte să ofere darurile şi să răspundă la rugăciuni, îngerul risipeşte teama, alungă frica, încurajează sufletele tulburate de gândul îndoielnic ca mintea, care îşi ieşise din sine din pricina prisosului din cale afară de mare al fricii, să simtă şi să cuprindă în sine însăşi abundenţa revărsată în aşa măsură a binefacerilor, când zice:

3. *Nu te teme, Zaharia, pentru că rugăciunea ta a fost ascultată şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu şi-l vei numi Ioan* (*Lc* 1, 13). Oare crezi că un astfel de sacerdot al poporului a uitat de totalitatea oamenilor, ca să se roage pentru zămislirea bătrânei soţii şi pentru naşterea descurajatei sterpe, ca mijlocitorul tuturor să-şi ajute doar luişi, ca apărătorul tuturor să se roage doar pentru sine, ca o asemenea slujire a preoţiei[12] să se mărginească la grijile domestice, să se poticnească între cele familiale şi să se îngrijească de strâmtorări? (Crezi oare) că bătrânul preot[13] şi-ar fi însuşit aprinderea (de tămâie) a întregului popor doar din dorinţa de (a avea) un fiu al său ori că dintr-o astfel de dorinţă bătrânul, ce privea acum către venirea însăşi a morţii, era înfierbântat de o naştere nelalocul ei? Să nu fie, fraţilor, să nu fie! Sufletul credincios să nu bănuiască aceasta despre Sfântul Zaharia! Şi atunci de ce afirmă îngerul că aceasta fusese lucrarea întregii rugăciuni, zicând: *rugăciunea ta a fost ascultată şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu?* Dacă îngerul răspunde (astfel) la cele cerute, atunci preotul s-a rugat doar pentru odraslă? Dacă rugăciunea preotului se făcuse pentru toţi, de ce îngerul a răspuns ca fiind dobândită doar (cererea) cu privire la odraslă? Ce să înţelegem? Pentru ce ţinem încă în suspans sufletele celor ce ascultă? Că nu doar pentru sine, ci pentru toţi a mijlocit acest venerabil preot[14], iar îngerul a răspuns întregii omeniri că, în această singură mlădiţă a sacerdotului, Dumnezeu a privit departe în viitor, că din acest motiv El a refuzat [naşterea pruncului] naturii înseşi şi mai ales părinţilor ca să-l dea pe el întregii omeniri, să-l dăruiască veacurilor, să-l ofere popoarelor şi să devină fiul tainei, încredinţat înlăuntrul altarului, oferit între cele tainice, ca să fie un preot[15] născut dintr-un venerabil preot[16], să fie un înger încredinţat sfântului pântece de gura unui înger, să fie glasul lui Hristos – *Eu sunt glasul celui ce strigă în pustiu* (*In* 1, 23) – să fie glasul lui Hristos păstrat pentru Hristos la vremea Sa, să fie mesagerul ce proclamă prezenţa judecătorului, să fie cel ce va chema popoarele prin pocăinţă la iertarea lui Hristos. Prin urmare, aflăm acum din

[12] Pontificatus officium.
[13] Veteranus antistes.
[14] Venerandus antistes.
[15] Antistes.
[16] Antistes.

cuvintele îngerului că preotul acesta¸ nemaiţinând seama de ale sale, mort deja pentru sine, îndepărtat de soţie şi lipsit de urmaşi, a lucrat pentru toţi şi s-a rugat pentru toţi.

4. *Şi mulţi*, zice, *se vor bucura de naşterea lui* (*Lc* 1, 14). Nu e născut doar pentru unul cel ce este creat spre bucuria tuturor. *Şi va fi mare înaintea Domnului* (*Lc* 1, 15). Cine va arăta cât ar fi de (de mare) înaintea oamenilor cel ce e mare înaintea lui Dumnezeu? *Şi nu va bea vin şi sicheră* (*Lc* 1,1 5). Cel ce e născut din trupul sfânt al sacerdotului şi din înaintata bătrâneţe, fiind curăţat de toate viciile şi lipsit de aprinderile tinereţii nu cunoaşte vinul, ignoră sichera, care nasc destrăbălarea beţiei şi greşelile şi risipesc toate demnităţile purtărilor, podoabele virtuţilor. *Nu va bea vin, nici altă băutură ameţitoare şi încă din pântecele mamei sale se va umple de Duhul Sfânt* (*Lc* 1, 15), potrivit acelui (cuvânt) apostolic: *Fraţilor, nu vă îmbătaţi de vin în care este pierirea, ci vă umpleţi de Sfântul Duhul* (*Ef* 5,18). *Şi va fi plin de Duhul Sfânt din pântecele maicii sale* (*Lc* 1, 15). Fericit e Ioan care s-a învrednicit să răsune în Duhul lui Dumnezeu mai înainte să scâncească în suflarea omenească. Fericit e cel ce s-a învrednicit să deţină darurile dumnezeieşti mai înainte de a le obţine pe cele pământeşti. Fericit e cel ce s-a învrednicit să cunoască cerul înaintea pământului. Fericit e cel ce s-a învrednicit să vestească cele viitoare mai înainte să vadă cele prezente. Fericit e cel ce a putut să-l cuprindă pe Dumnezeu mai înainte ca el însuşi să fie cuprins în trupul Său. Fericit şi în mod deosebit este fericit cel ce a dobândit vrednicia mai înainte de a şti cum s-o caute. Fericit e cel ce nu a ajuns la har prin trudă, ci a ajuns la trudă prin cinstea harului.

5. *Şi pe mulţi*, zice, *dintre fiii lui Israel îi va întoarce la Domnul* (*Lc* 1, 16). Să grăiască îngerul până ce ereticul va amuţi întrucât blasfemiază, negând; să grăiască îngerul şi să asculte cel credincios şi să se bucure, să creadă ereticul şi să se întoarcă. *Îi va întoarce*. La cine? *La Domnul Dumnezeul lor*, zice. Cine este acest Dumnezeu? Cel despre care spune proorocul: *Acesta este Dumnezeul nostru, şi nimeni altul nu este asemenea Lui. Aflat-a toată calea ştiinţei şi a dat-o lui Iacob, sluga Sa, şi lui Israel, cel iubit de Dânsul.* (*Bar* 3, 36-37) Când a dat? Cu siguranţă atunci când a scris în tablele Legii regula întregii vieţi şi toată rânduiala disciplinei (*Iş* 31, 18). Fii atent, ascultătorule, ca să ştii cine este acest Dumnezeu al nostru, afară de care nu este altul. Cine este? *După aceasta pe pământ S-a arătat şi cu oamenii împreună a locuit.* (*Bar* 3, 38). Cine altul a fost văzut pe pământ dacă nu Hristos, Cel ce s-a sălăşluit în carnea noastră? Cine altul este şi cine s-a sălăşluit cu oamenii dacă nu Acela care a zăbovit cu oamenii în trup omenesc? Şi dacă *Acesta este Dumnezeul nostru, şi nu este altul afară de El* (*Bar* 3, 36), ereticule, pe cine vei avea dacă nu-l vei avea pe Acesta? *Nu este altul*, zice, *afară de El*, şi tu nu spui astfel: deci unde este Tatăl? Proorocul zice*: Nu este altul afară de El* (*Bar* 3, 36). Dar unde este? Cu siguranţă în Fiul pentru că Tatăl nu este separat de Fiul. *Eu în Tatăl*, zice, *şi Tatăl în Mine* (*In* 14, 10). De aceea şi proorocul nu a spus *nu este*, ci *nu este afară de El*. Aceasta înseamnă a zice: este, dar dacă este în El însuşi. Atunci cum este un altul? Ereticule, este altul ca persoană în aşa fel încât să

fie El însuşi substanţa, şi este El însuşi substanţa în aşa fel încât să nu fie nicio amestecare a Treimii. Unitatea Treimii este în aşa fel încât să nu existe nicio separare în dumnezeire. Este în Sine şi fără El Treimea nu e deplină în aşa fel încât în Tatăl şi în Fiul şi în Duhul Sfânt să fie delimitată individualitatea, iar dumnezeirea să nu fie despărţită.

6. *Şi va merge înaintea lui* (*Lc* 1, 17) Înaintea cui? Înaintea lui Hristos care e Dumnezeul lor, Dumnezeul nostru, Dumnezeul tuturor, Dumnezeu afară de care nu este altul. *Cu duhul şi puterea lui Ilie* (*Lc* 1, 17). Deci nimeni când aude aceasta să nu se gândească la reîncarnare[17]. Aici se referă la acel *duh*, pe care l-a dobândit prin harul dumnezeiesc, nu la acela care era de trebuinţă pentru viaţa cărnii. Şi se referă la acea *putere* pe care a avut-o de sus, nu la aceea pe care a moştenit-o ca tărie a trupului. Deci Ioan a trăit în duhul lui Ilie şi a înaintat în puterea lui, reprezentând deplin pe Ilie şi pe Hristos în vieţuire, îmbrăcăminte, cinste, curăţie, înfrânare şi în toate virtuţile. *Ca să gătească Domnului un popor pregătit* (*Lc* 1, 17). Dumnezeu şi Domnul nostru să ne învrednicească a pregăti un astfel (de popor) din rândul nostru şi a-l întări în slava numelui Său.

Omilia a LXXXIX-a: A patra despre Zaharia

1. Toate cele ce au fost create de Dumnezeu sunt bune pentru noi şi bune foarte, cum spune Scriptura: *Şi a privit Dumnezeu toate câte a făcut şi iată erau bune foarte.* (*Fc* 1, 31) Deci toate cele ce au fost create de Dumnezeu sunt bune şi bune foarte. Dar între vicii şi virtuţi sunt realităţi considerate intermediare ca din acestea cei iscusiţi să dobândească conţinutul învăţăturii, şi cei nepricepuţi să afle pricina greşelii. De fapt, cei înţelepţi Îl cunosc pe Ziditor din contemplaţia făpturii, în vreme ce nebunii nu reuşesc să-l afle pe Ziditor din moment ce consideră înseşi făpturile (drept) creatori. De aceea neamurile au făcut zei din soare, lună, stele, aur, pietre şi lemne, lucruri pe care creştinii le socotesc supuse spre slujba lor. Şi nu e de mirare că zidirea este intermediară când Însuşi Ziditorul tuturor, Hristos este izbăvire pentru cei credincioşi şi pierzare pentru cei necredincioşi, precum spune evanghelistul: *Acesta este pus spre căderea şi spre ridicarea multora*. (*Lc* 2, 34). Chiar şi apostolii sunt pentru unii pricină a morţii, iar pentru alţii sunt pricină a vieţii, cum arată Pavel când spune: *Unora, adică, mireasmă a morţii spre moarte, iar altora mireasmă a vieţii spre viaţă*. (*2Co* 2, 16). Deci şi lecturile evanghelice devin pentru cei buni prilej de cunoştinţă folositoare, iar pentru cei răi, desigur, prilej al greşelii.

2. Mai înainte, când preafericitul evanghelist relatează că Ioan Botezătorul fusese prins în lanţurile lui Irod, ucis din pricina adulterelor Irodiadei, decapitat spre răsplătirea dansatoarei am simţit că unii s-au tulburat de faptul că Dumnezeu l-a dat pe un sfânt (în mâna) unui profanator, pe cel feciorelnic unei desfrânate, pe un înger unei

[17] Metempsicosin.

dansatoare. Fraţilor, virtuţile lui Ioan şi nelegiuirile lui Irod le-am discutat pe larg în altă cuvântare[18], acum să arătăm care a fost pricina lanţurilor, care trebuinţa temniţei, care folosinţa morţii în Ioan; Ioan, cel ce s-a născut printr-un privilegiu unic, nu a putut muri într-un mod obişnuit. Când Hristos Dumnezeu s-a născut în carne, Ioan s-a născut ca un înger pe pământ, ca astfel să fie unite[19] în el slujirile pământeşti cu cele cereşti, precum s-au unit[20] în Acela cele dumnezeieşti cu cele omeneşti şi, precum Stăpânul nu este lipsit de rânduiala cerească a supunerii, astfel să nu fie Dumnezeu fără de înger pe pământ. Dar să auzim rânduiala naşterii lui Ioan, ca să putem descoperi pricinile morţii sale.

3. Zice: *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia din ceata preoţească a lui Abia, iar femeia lui era din fiicele lui Aaron şi se numea Elisabeta. Şi erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu, umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile Domnului* (*Lc* 1, 5-6). Ori de câte ori oratorii mari şi distinşi în talent se pregătesc să arate virtuţile străluciţilor bărbaţi, îi amintesc pe bunicii şi pe străbunii lor ca cinstea celor vechi să ajungă spre cinstirea celor de faţă, iar lauda părinţilor să se reverse spre slava fiilor. Mai mare e slava înnăscută decât cea dobândită. Ceea ce vine din obârşie premerge lucrului dobândit cu trudă. Mai fericit e a avea slava decât a o dobândi. De aceea, evanghelistul, ca să preaslăvească faima lui Ioan, arată neamul tatălui Zaharia şi al mamei Elisabeta, îi aminteşte pe înaintaşi, le consemnează meritele, vorbeşte despre reputaţia lor, le indică statutul, le descoperă viaţa, le dezvăluie semnele (de cinste), le laudă sfinţenia.

4. Zice: *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii* (*Lc* 1, 5). Aminteşte timpul regelui viclean, care a încălcat sfânta rânduială a sacerdoţiului, a tulburat ordinea, a năruit ceea ce era statornicit, a înlăturat ceea ce era instituit. Şi aceasta se adaugă la meritul lui Zaharia, pentru că, deşi Irod şi-a întins îndrăznelile obrăzniciei sale faţă de aproape toate lucrurile, dar nu a avut nicio îndrăzneală faţă de Zaharia şi a fost copleşit de virtuţile acestuia, încât succesiunea preoţiei să fie păzită nepătată spre slava odraslei. *Iar femeia lui era din fiicele lui Aaron* (*Lc* 1, 5). Aaron fusese primul arhiereu[21], obârşia preoţilor, deci de aceea, fiindu-i omise toate celelalte merite, este numită fiica

[18] Cel mai probabil episcopul Ravennei se referă aici la omilia CXXVII.

[19] Miscerentur – lit. să fie amestecate.

[20] Miscebant – lit. s-au amestecat. În general, când se referă la unirea creatului cu increatul, a umanului cu dumnezeirea, Petru Chrysologul foloseşte verbul *misceo* (a amesteca) şi substantivele *mixtio* (amestec) şi *commercium* (schimb, relaţie, uz comun), care încearcă să surprindă raportul dintre cele două firi. Nu este vorba propriu zis de amestecarea şi schimbarea pe care le neagă formula de la Calcedon (ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέτως), ci mai degrabă termenii au în vedere comunicarea intimă a proprietăţilor, sau însuşirea caracteristicilor specifice celeilalte firi. A se vedea mai pe larg în Dragoș Boicu, „Omiliile CXI şi CXII ale Sfântului Petru Chrysologul", în *Revista Teologică*, nr. 3/2021, p. 134-156.

[21] Primus pontifex.

celui a cărui amintire aduce cu sine sfinţenia, (sfinţenie) pe care veghetoarea cucernică a unui astfel de neam o transmite atât de slăvit fiului ei. Dar evanghelistul descrie şi meritele acestei mame.

5. Zice: *erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu* (*Lc* 1, 6). Este un nou chip de fericire, este o căsătorie ieşită din comun, când în cei doi stăruie o singură minte, o singură sfinţenie în amândoi. Se armoniza în minte ceea ce se diferenţia după gen, şi ceea ce se dubla după înfăţişare era aceeaşi în manifestare, iar virtutea îi arată egali pe cei pe care natura i-a făcut inegali. Zice: *Erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu*. A plăcea judecăţilor omeneşti, a fi drept înaintea oamenilor este lucrarea unei mari osteneli şi proprie virtuţii omeneşti, dar a fi drept înaintea lui Dumnezeu, Cel ce scrutează inimile, cercetează cugetele şi vede mişcarea minţilor, nu este roada trudei omeneşti, ci este propriu darului dumnezeiesc. Dacă mare este cel ce nu păcătuieşte în carne, cât e (de mare) cel ce nu păcătuieşte cu inima? Prin urmare, Ioan s-a născut mai presus de carne din aceştia, care nu au păcătuit înaintea lui Dumnezeu nici în inimă, nici în trup.

6. A adăugat evanghelistul zicând: *umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile Domnului*. (*Lc* 1, 6) *Umblând*: înaintează cel ce nu rămâne în căile păcătoşilor, cel ce se simte pe sine străin în această lume, cel ce pătrunde neînfricat în sălaşurile aspre ale virtuţilor, cel ce ca un călător neostenit urcă munţii îndatoririlor şi colinele poruncilor ca să se bucure de prezenţa lui Dumnezeu-Tatăl şi de frumuseţea patriei cereşti. *Umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile*. Aceştia umblă în toate în care nimeni sau doar puţini (au cutezat). *În toate poruncile şi rânduielile*. Cine traversează aprinderile poftelor necunoscând fumul? Cine scapă de alunecările vieţii fără să fi căzut vreodată? Cine umblă neîntinat prin vâltorile viciilor? Cine petrece în preocupările cărnii, în situaţiile vieţii, în îndeletnicirea lumii şi nu va fi în plângere, când naşterea însăşi este plină şi de lacrimi şi de tânguire? Căci gravida se tânguie de durere şi cel născut plânge cu lacrimi după (rânduiala) firii. Dar în Zaharia şi Elisabeta vinovăţia moare, piere prihana, e îndepărtat tot reproşul pentru că în aceia era pregătit locul în care avea să se nască deplina sfinţenie. Dar aceasta se vede acum din pericopa însăşi.

7. Zice: *Dar nu aveau nici un copil, deoarece Elisabeta era stearpă* (*Lc* 1, 7). Nerodnicia aceasta nu era blestemată, ci tainică, în care nu era înlăturată naşterea de prunci, ci amânată, nici nu era închisă odraslei, ci timpului; era cultivată de-a lungul timp, păstrată prin virtute, s-a maturizat prin vârstă, a sporit prin bătrâneţe ca deplina rodnicie să fie compensată în fiul unic, când într-unul singur se năştea mulţimea adunată a virtuţilor. Binecuvântată este acea sterpiciune care era păstrată pentru o naștere vie și îl aștepta pe Ioan, căruia nu avea să i se piardă demnitatea de întâi născut, din moment ce i se cuveneau toate privilegiile de a fi primul copil. *Şi amândoi erau înaintaţi în zilele lor* (*Lc* 1, 7), înaintau, nu dădeau înapoi. Vârsta a revenit la viaţă în cei sfinţi: nu dădea înapoi, ci înainta. Sau ce lipseşte acelora care ajung întotdeauna pe

culmile virtuţilor? Deci în Zaharia şi Elisabeta rămâne încremenit, rămâne încremenit sexul, carnea se răceşte, mădularele amorţesc, timpul trece, vârsta curge, înlătură tot ce este propriu atât ordinii omeneşti cât şi raportului conjugal, ca nu prin naştere din oameni, ci prin darul dumnezeiesc să se nască un înger.

8. Promisesem să arătăm pricina morţii lui Ioan încă de la naşterea sa, dar pentru că astăzi cuvântarea s-a întins îndelung, iar (versetele) cele ce urmează ne sunt necesare pentru cercetarea îndeajuns a chestiunii, cele care tocmai au fost spuse să fie considerate spre slava naşterii lui, şi să nu vă fim nesuferiţi dacă amânăm datoria (pe care o avem) faţă de voi, dar fără a o nega. Păsuirea datornicilor este spre beneficiul creditorului. Deci aşteptaţi ceea ce datornicul promite şi aşteptaţi cu încredere pentru că nu pot fi negate cele făgăduite atunci când unei sterpe îi sunt dezlegate cu atâta prisosinţă cele refuzate (anterior)[22].

Omilia a XC-a: A cincea despre Zaharia

1. Ezitarea preotului Zaharia ne-a învăţat pe noi astăzi că am fost înălţaţi prin căderile sfinţilor, că am fost întăriţi prin frica sfinţilor, când el nu a crezut cele făgăduite de Dumnezeu, ci le contestă şi nu înţelege prin credinţă lucrările dumnezeieşti, ci le iscodeşte cu mintea omenească şi plăteşte vina necredinţei prin pedeapsa îndelungii tăceri. Auzise de la înger: *rugăciunea ta a fost ascultată şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu* (*Lc* 1, 13). Acela a răspuns atunci: *După ce voi cunoaşte aceasta? Căci eu sunt bătrân şi femeia mea înaintată în zilele ei.* (*Lc* 1, 18) Pe cât pierduse speranţa unui urmaş în îndelunga bătrâneţe, oare pe atât nu învăţase din lunga experienţă a vieţii că la Dumnezeu nimic nu e cu neputinţă? Fiind sacerdot de atâta timp citise şi ştia ca preot experimentat[23] că firea poate fi constrânsă prin lege, dar Ziditorul naturii nu poate fi constrâns şi că timpul îl poate condiţiona pe om, dar nu îl poate condiţiona pe Creatorul său. Ştia că din trupurile lui Avraam şi al Sarei descompuse de bătrâneţea înaintată, fiind lipsiţi de numele de tată şi mamă din pricina prea cunoscutei lor sterpiciuni, se ivise Isaac spre deplina rodnicie a neamului israelit. Acestuia nu i-a dăunat beteşugul firii, pe cât i-a fost de folos faptul că s-a născut prin mijlocirea Ziditorului, iar nu a firii. (Zaharia) aflase că Rebecăi şi Anei, de mult stoarse de viaţă, şi îndelung lipsite de bunăvoinţa firii, Dumnezeu le dăduse ceea ce sterpiciunea le refuzase.

2. Deci, învăţat de unele ca acestea, de ce zice: *După ce voi cunoaşte aceasta? Căci eu sunt bătrân şi femeia mea înaintată în zilele ei.* (*Lc* 1, 18) Fraţilor, firea omului este îndeajuns de temătoare înaintea lui Dumnezeu, este îndeajuns de neputincioasă în faţa puterilor dumnezeieşti, nici nu se află pe sine atât de tare în vreo privinţă pe cât se socoteşte înainte de probă şi nu se cunoaşte îndeajuns înainte a se

[22] Predica promisă ar putea fi Sermo CLXXIII sau CLXXIV.

[23] Veteranus pontifex.

pune la încercare în situaţii (concrete) şi a se verifica în astfel de cazuri. El ţinteşte spre cer, ţinteşte spre profunzimi, cercetează cele înalte, mişcă cerul, loveşte cerul, dar când a clintit cerul nu poate suporta poverile cerului. Se străduieşte să ajungă la vârful credinţei, tânjeşte să pătrundă cerul prin puterea sa, dar când a început să înainteze cu paşi omeneşti în căile cereşti, când priveşte în jos la firea sa, nu se încrede atât în traseul parcurs, pe cât se teme de prăbuşire. Astfel fericitul Petru, când a imitat cele dumnezeieşti mergând pe apă şi ca un drumeţ neexperimentat călca cu paşi grei drumul cel moale, se roagă din pricina căderii mai înainte să se bucure de ceea ce i-a fost dat. Astfel şi Zaharia, care îndelung plângea pentru că diavolul putea să împărăţească prin moarte din vina unui singur om, iar oamenii se nasc spre trudă, spre suspin, spre primejdii, tânjeşte acum după cele ce urmează să piară – chiar dacă sunt pline de suferinţe –, (plângea) pentru că nu poate dobândi copii, (plângea) că stă între tăişurile fărădelegilor, este copleşit de mulţimea viciilor şi este zdruncinat şi zdrobit întotdeauna prin pornirea slăbiciunilor; (plângea) că vede de departe stindardele virtuţilor, nădejea legii, libertatea harului şi nu poate totuşi să ajungă acolo careva prin propriile puteri; (plângea) că doreşte binele şi nu îl face, că urăşte fărădelegile şi nu le biruieşte (pe ele); Dumnezeu trebuia acum să aibă îndurare şi să le ajute acum celor prinşi în acest chip. Prin urmare, când acest preot a ajuns la urechile lui Dumnezeu printr-o astfel de jeluire continuă şi printr-un astfel de plânset, cerând cele atât de cuvioase, atât de drepte, Dumnezeu a primit (ruga) şi a rânduit o uimitoare mărturie a răspunsului său din chiar sămânţa lui, ca să poată crede că Dumnezeu dă viaţă celor morţi, redă izbăvirea celor deznădăjduiţi, de vreme ce dăduse un lăstar bătrâneţii ce pierea, (dăduse) un fiu nerodniciei lipsite de nădejede, precum arată pericopa evanghelică, când spune:

3. *Rugăciunea ta a fost ascultată şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu* (*Lc* 1, 13), pe vestitorul acestei răscumpărări, pe înaintemergătorul acestei izbăviri, care nu se va răzvrăti împotriva lui Dumnezeu cu glasul precum faci tu, nu va îndupleca cu gemete, nu va căuta ca tine ajutorul nostru pentru a obţine ceva, fiind el însuşi aşezat în rânduiala noastră şi înzestrat cu cinstea îngerească, ca să ţină cu mâna pe Dumnezeu cel dorit îndeajuns de toţi, niciodată cunoscut aceluia şi nevăzut îngerilor înşişi, şi să-L cuprindă la sân şi să-L încredinţeze în braţele fericite pe Cel ce s-a făcut acum cunoscut lumii, să-L ofere în preabinecuvântatele palme pe Cel ce urma să fie văzut de ochii omeneşti, să-L facă tuturor cunoscut pe Dumnezeu, să-L conducă pe Stăpân la părtăşia cu sclavii, să-L amestece pe Judecător printre vinovaţi, să dea mărturie că Magistratul îşi asumă în Sine persoana celor vinovaţi, şi astfel să arate că avea să ia sfârşit sentinţa prin care omenirea a fost condamnată, de vreme ce este adus [la judecată] şi aleargă prin iertare chiar Acela, Care trebuia să-i dea pe vinovaţi la osândă. Şi ca să strălucească această taină a nemăsuratei cucernicii, Zaharia, fiul tău afundă pe Domnul său în botezul pocăinţei, Îl spală spre iertarea păcatelor, întrucât Izvorul a vrut să fie spălat, Procurorul vrea să primească iertarea, Judecătorul însuşi

(vrea) să îndure sentinţa sa, ca să nu-i osândească pe vinovaţi, nici să-şi manifeste răzbunarea spre cei vinovaţi. Se suie pe cruce, gustă moartea, suferă îngropare, pătrunde în iad Cel ce a vrut să fie pedepsit, nu să pedepsească, Cel ce a vrut mai degrabă să fie iubit decât să fie temut.

4. Fraţilor, când Zaharia a auzit că s-a învrednicit de o asemenea taină prin rugăciunile sale, înspăimântat de gândul lucrării înseşi, tulburat prin aprecierea tainei înseşi, nu a crezut că merită un asemenea lucru şi s-a îndoit că Dumnezeu ar coborî la asemenea şi astfel de isprăvi. De aceea spune: *După ce voi cunoaşte aceasta? Căci eu sunt bătrân şi femeia mea înaintată în zilele ei.* (*Lc* 1, 18) Aceasta înseamnă a spune: precum condiţia omenească nu îmi îngăduie să am un fiu, astfel nici majestatea eternă nu îngăduie ca Dumnezeu să se nască şi să moară. Celui ce într-o manieră scuzabilă nu crezuse, îngerul i-a dat drept pedeapsă doar un semn [al amuţirii] şi nu l-a înfierat cu stigmatul necredinţei. A crede zăbavnic despre Dumnezeu lucruri umile ori a pricepe mai greu (gândurile) cele ofensatoare la adresa lui Dumnezeu nu este ceva propriu necredinţei, ci este specific prudenţei.

5. A adăugat îngerul zicând: *Eu sunt Gavriil* (*Lc* 1, 19), ca, dintr-un astfel de nume şi din vrednicia unui astfel de slujitor, sacerdotul să aprecieze buna-credinţă a făgăduinţei şi să se încreadă în natura promisiunii. *Eu sunt Gavriil, cel ce stă înaintea lui Dumnezeu. Şi am fost trimis la tine* (*Lc* 1, 19). În timp ce îţi spune numele (Gavriil) arată vrednicia, iar când arată că el stă (înaintea lui Dumnezeu) şi spune că este trimis îşi mărturiseşte supunerea, ca prestigiul numelui să nu umbrească supunerea datorată (lui Dumnezeu). Zice: *Eu sunt Gavriil, cel ce stă înaintea lui Dumnezeu. Şi am fost trimis să grăiesc către tine şi să-ţi binevestesc acestea* (*Lc* 1, 19). Cu adevărat *mare este Domnul nostru şi mare este tăria Lui şi priceperea Lui nu are hotar* (*Ps* 146, 5). Pe cel suferind îl vindecă de rănile sale, îl întăreşte pe cel şovielnic în faţa chinului, obţine dovada credinţei din suferinţă, zicând: *Vei fi mut* (*Lc* 1, 20) ca din tine şi în tine să dobândeşti măsura credinţei şi să crezi prin pilda proprie că Dumnezeu poate să facă ceea ce făgăduieşte. Căci cel ce închide organul vocii tale când vrea şi deschide slujirea gurii tale când vrea, cu siguranţă poate şi să facă rodnic (pântecele) când vrea, poate (să facă) stearpă din cea fecundă când făgăduieşte, oferă cu generozitate putinţa de a naşte când vrea şi reuşeşte să refuze supunerea faţă de natură când vrea. Deci îngerul s-a purtat (aşa) ca preotul, învăţat printr-o astfel de dovadă, să nu mai spună: *După ce voi cunoaşte aceasta?* (*Lc* 1, 18), întrucât a putut să se convingă prin mărturia întregii creaţii. Cel ce citise că *cerul şi pământul, marea şi toate cele din ele* (*Ps* 145, 6) s-au ivit din nimic, a trebuit să creadă că (Dumnezeu) a putut să facă ceea ce a vrut din ceva, şi să-i ofere celui deznădăjduit ceea ce a făgăduit, iar Cel ce a făcut totul din ceea ce nu era, nu osteneşte să facă ceea ce vrea din aceea ceea ce există (deja).

6. *Şi poporul aştepta pe Zaharia şi se mira că întârzie în templu. Şi ieşind, nu putea să vorbească. Şi ei au înţeles că a văzut vedenie în templu; şi el le făcea semne şi a rămas mut.* (*Lc* 1, 21-22). Preotul iese purtând în gură semnul sterpiciunii, purtând

în inimă imaginea zămislirii, ca în momentul în care mama l-ar naşte pe fiu şi fiul i-ar reda glasul, atunci tatăl ar împlini angajamentul cuvântului şi, născându-se, fiul i-ar da tatălui iertarea, mai înainte de a spăla vechile fărădelegi ale popoarelor! Şi întrucât a tăcut cel ce nu a crezut, pe drept profetul e slăvit pentru că a crezut zicând: *Am crezut pentru aceea am grăit* (*Ps* 115, 10). Fraţilor, credinţa dă cuvânt, necredinţa tăgăduieşte cuvântul. Deci, fraţilor, dacă, precum am spus, căderea sfinţilor ne ridică pe noi şi tulburarea fericiţilor ne întăreşte, socotim că lui Dumnezeu nimic nu-i este vreodată cu neputinţa şi să nu iscodim în ce chip va fi făcut ceea ce făgăduieşte Cel pentru Care a voi înseamnă a face, iar a promite înseamnă a da.

Omilia a XCI-a: A şasea [despre Zaharia]

1. Cei ce se pricep să culeagă aurul din pământ, când au simţit filonul bogat, depun acolo toată iscusinţa şi toată truda. Şi pentru că noi am văzut că în Sfântul Zaharia se ascunde comoara cerească, să-i dedicăm lui toată cuvântarea mea şi atenţia voastră, ca, în măsura în care ar fi de folos obştesc, să dobândim ceea ce a fost câştigat prin trudă comună.

2. Zice: *Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia din ceata preoţească a lui Abia* (*Lc* 1, 5) Despre aceasta am zis deja[24]: *iar femeia lui era din fiicele lui Aaron* (*Lc* 1, 5). Astfel începe evanghelistul, ca, în soţia sacerdotului prin descendenţa preoţească păstrată, să fie arătată nobleţea. Zice: *erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu* (*Lc* 1, 6). *Amândoi drepţi* pentru că era o singură dreptate în amândoi, *amândoi drepţi* deoarece unirea dintre ei se baza nu pe dragoste, ci pe sfinţenie. *Amândoi drepţi* pentru că cei diferiţi după gen erau consideraţi egali în merite. *Amândoi drepţi* pentru că precum era o singură carne în cei doi, astfel era şi un singur duh în cei doi. Să-i imite cei căsătoriţi încât pe cei pe care iubirea îi uneşte, să-i unească[25] şi virtutea.

3. Zice: *erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu*. *Amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu* şi unde este acel (cuvânt) că *nimeni din cei vii nu-i drept înaintea Ta* (*Ps* 142, 2). Poate vreunul ar fi considerat drept înaintea oamenilor, pentru că oamenii pe cât cunosc abaterile trupurilor, pe atât nu cunosc greşelile minţii. Cu adevărat, cine e considerat nevinovat şi drept înaintea lui Dumnezeu, Căruia i se arată cele ascunse ale inimii şi de Care nu se ascund cele tainice ale cugetelor? Oare nu omul, care nu păcătuieşte în inimă, nu greşeşte în cuget, nu se poticneşte prin îndoială, nu se repede spre cădere din frică? Moise se îndoieşte, Aaron se abate, Petru se leapădă; cine mai e drept? Şi cum (erau) *amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu*? Înaintea lui Dumnezeu, dar prin Dumnezeu. Amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu nu prin truda lor, ci prin

[24] Probabil o referire la Sermo LXXXVI.

[25] Am citit *jungat* cum apare în ediţia lui J.P. Migne 52:456, în loc de *inungat* – lit. să acopere, din ediţia lui Al. Olivar, *CCL* 24A, p. 563.

har. Ascultă-l pe apostol: *îndreptându-se în dar cu harul Lui* (*Rm* 3, 24). Şi iarăşi: *aceasta nu e de la voi: este darul lui Dumnezeu; nu din fapte, ca să nu se laude nimeni* (*Ef* 2, 8-9). Şi iarăşi: *ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te făleşti, ca şi cum nu l-ai fi primit?* (*1Co* 4, 7) Deci, cam aşa evanghelistul se referă nu la ceea ce nu vor avea, ci la ceea ce vor primi, nu la ceea ce era căutat, ci ceea ce (era) dăruit.

4. Zice: *Şi erau amândoi drepţi înaintea lui Dumnezeu, umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile Domnului* (*Lc* 1, 6). A spus *umblând*, ca să arate că ei au înaintat prin virtuţi, nu au stat, ci au mers pe calea dreptăţii, nu au şezut, nici nu au rămas (pe loc) în urmarea poruncilor, ci au ajuns la plenitudinea poruncilor. *Umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile lui Dumnezeu*. Fraţilor, fericiţi (sunt) cei pe care vina nu-i loveşte, păcatul nu-i răneşte; dar fericiţi (sunt) aceia pe care vina nici măcar nu i-a atins. *Umblând fără prihană în toate poruncile şi rânduielile lui Dumnezeu.* Dacă copilăria, dacă adolescenţa, dacă tinereţea, când se petrece tot ceea ce este reproşabil, au fost fără prihană, ce fel de bătrâneţe au aceştia? Dacă au un astfel de început, ce fel de sfârşit (vor avea)? A urca pe vârfurile îndatoririlor şi a nu şovăi pe colinele poruncilor este manifestarea unui har fără pereche şi a unei fericiri unice.

5. Zice: *Dar nu aveau nici un copil, deoarece Elisabeta era stearpă* (*Lc* 1, 7). Nu a spus: nu aveau fii, ci „nu aveau fiu" pentru că cel ce trebuia să se nască din unii ca aceştia urma să fie unic. Ascultă-l pe Domnul zicând: *Nu s-a ridicat între cei născuţi din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul* (*Mt* 11, 10). *Deoarece Elisabeta era stearpă.* Stearpă după trup, dar roditoare în virtuţi; întârziată în odrăslire, dar nu zăbavnică pentru Dumnezeu; închisă timpului, nu pruncului; nu-i fusese refuzată (naşterea) odraslei, ci fusese păstrată pentru o taină. Zice: *şi amândoi erau înaintaţi în zilele lor* (*Lc* 1,7). Înaintaseră. Astfel este descrisă taina bătrâneţii care încă nu scade în merite, nu scade cu vârsta, ci avansează, nici nu simte slăbirea trupului, ci primeşte sporirile virtuţii. Fraţilor, naşterea Sfintei Elisabeta nu e înlăturată, ci amânată, până ce trecuse timpul cărnii, patima trupului, necesitatea însoţirii, pricina plăcerii, simţirea poftei şi tot ceea ce tulbură şi împovărează conştiinţa omenească. De fapt fusese curăţată de multă vreme casa sacrificiului, sălaşul sfinţeniei, semnul vestitorului lui Hristos, locuinţa îngerului, palatul Sfântului Duh, templul lui Dumnezeu. *Voi sunteţi templu al lui Dumnezeu*, spune apostolul, *şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi* (*1Co* 3, 16). Căci, când toată prihana trupului a fost potolită şi sunt făcuţi pe de-a-ntregul fără prihană, pe dată sterpiciunea fuge, bătrâneţea se reînnoieşte, credinţa zămisleşte, înfrânarea dă naştere, se naşte cel mai mare dintre oameni, deopotrivă cu îngerii, trâmbiţa cerului, înaintemergătorul lui Hristos, taina Tatălui, vestitorul Fiului, purtătorul stindardului Împăratului ceresc, iertarea păcătoşilor, îndreptarea iudeilor, chemarea neamurilor şi, ca să spun mai potrivit, strânsoarea legii şi a harului, care încingea veşmântul preotului celui preaînalt pe trupul părintelui său sfânt.

6. Deci evanghelistul descrie virtuţile tatălui şi ale mamei, ca să fie cunoscută cinstea odraslei din meritele celor ce-o odrăslesc şi ca cel care în naşterea sa depăşea legea naşterii omeneşti să fie arătat mai mare decât un om. Iar dacă urmează să se arate (Hristos) să se nască acum Ioan; întrucât urmează naşterea lui Hristos, răsare noul luceafăr, ca să strălucească acum raza adevăratului soare; să dea glas vestitorul pentru că Judecătorul se apropie; să sune trâmbiţa, pentru că vine împăratul şi întrucât urmează să se arate Dumnezeu, acum vine înainte îngerul. Dar întrucât omul nu reuşeşte să descrie ceea ce depăşeşte omenescul, să grăiască acum îngerul despre virtuţile celui ce se naşte ca un înger.

7. A spus îngerul către Zaharia: *Nu te teme, Zaharia, pentru că rugăciunea ta a fost ascultată şi Elisabeta, femeia ta, îţi va naşte un fiu şi-l vei numi Ioan. Şi bucurie şi veselie vei avea şi, de naşterea lui, mulţi se vor bucura. Căci va fi mare înaintea Domnului; nu va bea vin, nici altă băutură ameţitoare şi încă din pântecele mamei sale se va umple de Duhul Sfânt. Şi pe mulţi din fiii lui Israel îi va întoarce la Domnul Dumnezeul lor. Şi va merge înaintea Lui cu duhul şi puterea lui Ilie, ca să întoarcă inimile părinţilor spre copii şi pe cei neascultători la înţelepciunea drepţilor, ca să gătească Domnului un popor pregătit* (*Lc* 1, 13-17). Lipseşte cuvântul omenesc, amuţeşte cuvântarea celui ce predică, când slava lui Ioan e descoperită prin lauda îngerească, (când) răsună virtutea, (când) este elogiată cinstea şi nu este ceva ce omul poate adăuga aceluia, căruia Dumnezeu i-a dăruit totul. Zice: *încă din pântecele mamei sale se va umple de Duhul Sfânt*. Vedeţi în ce chip Ioan a ajuns la cer înainte să atingă pământul; a primit Duhul dumnezeiesc înainte să-l aibă pe cel omenesc; a dobândit darurile dumnezeieşti înainte de (a-şi forma) mădularele trupului; a început să trăiască pentru Dumnezeu înainte (de a trăi) pentru sine; din contră a trăit acela pentru Dumnezeu înainte ca Dumnezeu(-Întrupat) să trăiască pentru el; precum acel (cuvânt) al apostolului: acum *nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine* (*Ga* 2, 20). La şase luni saltă în pântecele maicii sale, şi vesteşte că în pântecele Fecioarei a venit Hristos. Vestitor osârdnic, care se sârguieşte să vestească înainte să trăiască, călăuză nerăbdătoare, cel ce înainte de a ajunge în trup, vine la împărat, înşfacă arma înainte (de alcătuirea) mădularelor, caută lupta înainte (de a se ivi) lumina, şi ca să biruie lumea, a biruit mai înainte să se nască. Fără (să aibă) el însuşi măruntaie, agită măruntaiele mamei şi pentru că trupul întârzie (să se formeze), împlineşte doar cu duhul datoria de vestire. Ce să zic? Ioan înainte de a-l premerge pe Hristos, se premerge pe sine.

8. Unul şi acelaşi Duh Sfânt umple inimile tatălui, a mamei şi a fiului, ca să răsune imnul naşterii Domnului printr-un singur instrument al sfinţeniei. Să nu ne mirăm fraţilor, că sărbătoarea cinsteşte întotdeauna naşterile împărăteşti, că dulcea armonie le onorează. Să slăvim şi noi, fraţilor, naşterea lui Hristos prin cântări, să-l cinstim cu daruri, pentru că, dacă nu face ceea ce face magul, creştinul este mincinos în credinţa sa.

Omilia a XCII-a: A şaptea [despre Zaharia]

1. Cuvântul evanghelic ne poartă treptat tot mai sus, ne înalţă la cele cereşti. Şi nu e de mirare, fraţilor, că un car ceresc l-a înălţat pe Ilie la cer, când, în fiecare zi, această cvadrigă a evangheliilor poartă la cer neamul omenesc şi îl duce în Împărăţie. Iată că pe noi, fraţilor, această (cvadrigă) ne-a condus deja de la naşterea celei sterpe la naşterea fecioarei şi de la naşterea lui Ioan ne-a apropiat de naşterea Mântuitorului nostru. Dar să ascultăm cu răbdare ceea ce a rămas încă (de spus) cu privire la Zaharia preotul[26], ca să putem ajunge pe calea împărătească la leagănul Împăratului nostru, de vreme ce ne-am suit de dragul său pe scaunul de încredere al cvadrigei cereşti, ca să evităm căile agitate şi anevoioase ale scurtăturilor.

2. Căci astfel a fost citit: *Şi când s-au împlinit zilele slujirii lui la templu, (Zaharia) s-a dus la casa sa* (*Lc* 1, 23). Astfel toată seminţia stătea lângă templul unic, şi mii de preoţi slujeau, întrucât însăşi împlinirea slujirii preoţeşti era împărţită între mai mulţi, orânduită pe perioade de timp, împărţită pe schimburi, ca nici mulţimea confuză să nu tulbure rânduiala preoţiei, nici vreunul slujind întruna să-l împiedice pe altul de la slujirea datorată.

3. *Iar după aceste zile, Elisabeta, femeia lui, a zămislit* (*Lc* 1, 24). Aceia aveau posibilitatea de a se căsători şi permisiunea de a procrea le fusese acordată acelora, care încă se găseau în tinereţea Legii, iar copilăria religiei (creştine) de-abia se apropia. Legea, fraţilor, interzice cele neîngăduite, nu refuză cele permise; era respectată înlăuntrul casei, dar nu a putut să ofere nimic dincolo de casă; cârmuia firea, dar nu l-a înălţat pe om dincolo de fire. Legea e poarta credinţei, vestitoarea harului, înaintemergătoarea evangheliei, pedagog al religiei (creştine) pe durata copilăriei. (Legea) a îngăduit preoţiei înfrânarea căsătoriei legiuite, până ce va vesti slava ce va să vină a virtuţii perpetue în preoţia harului. Deci, potrivit acestei îngăduinţe Elisabeta, deja moartă prin bătrâneţe, revine la viaţă în sfânta naştere şi membrele uscate şi brăzdate (de riduri) se prefac[27] în măruntaie roditoare prin seva dătătoare de viaţă. Şi timpul însuşi care (aproape) a ajuns la sfârşit e readus în trup şi adăpostul pântecelui dărâmat prin excesiva bătrâneţe este deodată reînnoit într-o nouă înfăţişare. Rânduiala e uimită, obişnuinţa este depăşită, natura însăşi se miră, şi demnitatea oaspetelui se face cunoscută din pregătirea sălaşului. Cu adevărat Ioan se minunează că el, care se ştia în afara timpului şi respins de fire, este ca un străin în sălaşul (menit) pentru naşterea tuturor, căci s-a aflat pe sine primit (în pântece) cu ajutorul Ziditorului, iar nu al părintelui.

4. *Şi s-a tăinuit pe sine cinci luni, zicând: că aşa mi-a făcut mie Domnul* (*Lc* 1, 24-25). Văzând că în ea nu e nicio lucrare omenească, (Elisabeta) mărturiseşte că Domnul a făcut totul bine. *Şi s-a tăinuit pe sine cinci luni*. Pentru că şi dacă era

[26] Pontifex.

[27] Viridantur – lit. înverzesc.

însuşirea lucrării dumnezeieşti, totuşi ceea ce dobândise nu era caracteristic vârstei sale. *S-a tăinuit pe sine cinci luni*. Roşeşte bătrâna gravidă, se ruşinează bătrâna de prima (ei) naştere, şi cea însărcinată la bătrâneţe înaintată se ascunde, ca râsul de bătrâneţea fecundă să nu se adauge la ocara sterpiciunii. Pe de altă parte, faptul că zămislirea la bătrâneţe şi în etate este pricină de râs îl arată Sara, [fiind] asemănătoare acesteia în sterpiciune şi vârstă, ea care cunoscuse pentru sine, când a îngăduit Domnul, că i-a fost redată putinţa de a naşte, că i-a fost dat un fiu celei pe care deja aproape şi viaţa o părăsise. Şi a râs ea însăşi de naşterea sa şi numele odraslei înseşi dă mărturie că povara sarcini la bătrâneţe putea fi (pricină) de râs tuturor, cum spune Scriptura: *Şi a chemat numele lui Isaac, care înseamnă râs* (*Gen* 21, 3). Şi a adăugat zicând: *Râs mi-a pricinuit mie Dumnezeu* (*Gen* 21, 6). Iată de ce Elisabeta a vrut să ascundă sfânta taină zicând: *aşa mi-a făcut mie Domnul*, întrucât ruşinea zămislirii de acum o osteneşte pe cea pe care a tulburat-o zbuciumul îndelungului refuz al naşterii[28].

5. Tatăl tace din pricina pedepsei, mama se ascunde din pricina ruşinii. O, din câtă linişte se naşte glasul. Tatăl tace din pricina pedepsei, mama se ascunde din pricina ruşinii. O, din câtă tăcere se iveşte trâmbiţa ce urmează a suna de-a lungul veacurilor. Tatăl tace din pricina pedepsei, mama se ascunde din pricina ruşinii. O, ce taină ni l-a adus pe vestitorul Judecătorului dumnezeiesc.

6. *Că aşa mi-a făcut mie Domnul în zilele în care a socotit să ridice dintre oameni ocara mea* (*Lc* 1, 25). Cinstea însoţirii, demnitatea căsătoriei este zămislirea iubiţilor prunci, căci este destul de greu şi îndeajuns de trist a fi lipsit de răsplata fecioriei şi a nu avea mângâierea fiilor, a suporta povara căsătoriei şi a nu ajunge la roada căsniciei. De aceea se bucură sfânta femeie stearpă că ocara a fost îndepărtată de la ea zicând: *că aşa mi-a făcut mie Domnul în zilele în care a socotit să ridice dintre oameni ocara mea*. Întrucât (nerodnicia) aceasta e socotită în ochii oamenilor o nefericire, totuşi în ochii lui Dumnezeu nu e vreo vinovăţie acolo unde nu există vina părinţilor, ci e mărturia Celui ce refuză. Cu siguranţă dacă vreo infirmitate trupească produce aceasta, este vorba de necesitate, nu de voinţă.

7. Dar acum să fie înlăturată deja toată cugetarea trândavă a cărnii, să fie lăsată deoparte toată neputinţa simţirii trupeşti, şi să fie îndepărtată toată socoteala firii omeneşti, oricare ar fi ea, iar ochii inimii să se deschidă spre credinţă, urechile să fie destupate, pasul minţii să alerge şi să fugă iute, ca să putem ajunge la taina zămislirii feciorelnice şi să o pătrundem pe cea a naşterii din Fecioară.

[28] Diu negati partus aerumna lit. truda naşterii îndelung refuzate.